

Of er sprake is van noodweer zal per geval worden bekeken en is afhankelijk van de feitelijke omstandigheden. Zo zal worden gekeken naar de eisen van proportionaliteit en de subsidiariteit. Voor de proportionaliteit geldt dat de reactie van het slachtoffer in verhouding moet staan tot de ernst van het feit dat tegen hem/haar wordt gepleegd. Voor de subsidiariteit geldt dat je het middel moet gebruiken wat het lichtst is. Zo kan het zijn dat de rechter vindt dat je in plaats van te slaan ter verdediging het ook mogelijk was om te vluchten c.q. weg te lopen.

Een voorbeeld waarbij de rechter oordeelde dat er niet was voldaan aan de eisen voor de strafuitsluitingsgrond noodweer is te lezen in het vonnis ECLI:NL:GHLEE:2009:BJ8709. In dit geval werd de verdachte bij een onenigheid bij zijn keel gepakt. Als reactie hierop geeft de verdachte het slachtoffer drie vuistslagen tegen het hoofd waardoor het slachtoffer ernstige verwondingen oploopt.

Uit de verklaringen bleek dat de verdachte expres tegen het slachtoffer opliep en direct aan het slachtoffer vroeg 'wat moet jij nou'. Hierna ontstond over en weer wat duwen en trekken tussen de verdachte en het slachtoffer. Het slachtoffer pakte vervolgens de verdachte met een hand bij zijn keel. Hierna sloeg de verdachte het slachtoffer drie keer in zijn gezicht waardoor deze het ernstige letsel op heeft gelopen.

In eerste aanleg werd de verdachte deels vrijgesproken en deels ontslagen van alle rechtsvervolging, echter het gerechtshof veroordeelde uiteindelijk de verdachte wegens mishandeling met zwaar lichamelijk letsel als gevolg. Het gerechtshof vond dat er geen sprake was van noodweer omdat het driemaal slaan door de verdachte niet kan worden aangemerkt als (noodzakelijke) verdediging. Dit slaan leek volgens het gerechtshof in dit geval meer op een tegenaanval. Tevens bleek nergens uit dat de verdachte klem stond en niet had kunnen vluchten c.q. weglopen.

Noodweer wil zeggen dat iemand zich met een gepast middel verdedigt in reactie op een aanval van een ander. Wie handelt uit noodweer is niet strafbaar.

11.6 Noodweerexces (art. 41 lid 2 Sr)

We zagen dat de dader zich bij noodweer moet verdedigen met een gepast middel. Kiest hij door de schrik of de angst van de aanval een te zwaar middel, dan kan hij in sommige gevallen wel een beroep doen op noodweerexces. Denk bijvoorbeeld aan een man die 's nachts een dief in zijn huis betrapt. Van de schrik slaat hij de inbreker met zijn honkbalknuppel niet op zijn benen of zijn armen, maar op zijn hoofd. De dief overlijdt aan deze klappen. De man wordt vervolgd vanwege doodslag (art. 287 Sr). Een beroep op noodweer zal niet slagen, omdat hij zich veel te zwaar heeft verdedigd. Waarschijnlijk slaagt een beroep op noodweerexces wel.

Let op:

Ook noodweerexces is alleen mogelijk als de dader zich verdedigt in reactie op een aanval van een ander. Het enige verschil met noodweer is dat de dader, door de schrik of door zijn boosheid, een te zwaar middel kiest om zich te verdedigen.

Iemand die zich, in reactie op een aanval van een ander, met een te zwaar middel verdedigt of door de emotionele toestand waarin de verdachte terecht is gekomen, kan een beroep doen op noodweerexces.

Geen straf voor dodelijke steekpartij in Almere, omdat verdachte handelde uit noodweer

Gepubliceerd op maandag 8 september 2008 om 08:00

Organisatie: Gerechtshof Leeuwarden

Het gerechtshof in Leeuwarden heeft een 17-jarige jongen uit Almere, die op 14 juli 2007 een man heeft doodgestoken, geen straf opgelegd.

Het gerechtshof is van oordeel dat er gelet op de omstandigheden sprake was van een noodweersituatie, waarin de jongen zijn vriend, die hem te hulp was geschoten en met het slachtoffer in gevecht was geraakt, mocht verdedigen. Maar hijging daarbij wel te ver: hij stak het slachtoffer met een mes in de rug, terwijl dat niet in verhouding stond tot de ernst van de vechtpartij.

Het hof is evenwel tot het oordeel gekomen dat die overschrijding van de noodzakelijke verdediging het gevolg is geweest van de emotionele toestand waarin hij door de reeks van gebeurtenissen ongewild terecht was gekomen. Daarom acht het hof de actie van de jongen met het dodelijke gevolg weliswaar fout en in strijd met de wet, maar verontschuldigbaar. Hij handelde uit noodweerecces.

Zie ook ECLI:NL:GHDHA:2015:2214. In dit geval werd door het gerechtshof vastgesteld dat er geen sprake was van een noodzakelijke verdediging maar ook niet van het handelen in een hevige gemoedsbeweging. Een beroep op deze strafuitsluitingsgronden werd verworpen.

Opmerking

Per 1 januari 2011 is de *Aanwijzing handelwijze bij beroep of noodweer* van het College van Procureurs-Generaal in werking getreden.

In principe worden mensen die zichzelf verdedigen tegen een overvaller of inbreker in principe niet meer aangehouden. De burger heeft het recht zich te verdedigen tegen dit soort misdrijven. Het is ingrijpend voor slachtoffers van misdrijven dat zij worden aangehouden als zij zich hebben verdedigd tegen een overvaller of inbreker. Er wordt door politie en justitie wel een volledig onderzoek ingesteld als er beroep wordt gedaan op noodweer of noodweerecces, maar dit wordt dus achteraf getoetst aan de wettelijke regels.

Nieuwe aanwijzing bij beroep op noodweer

Persbericht | 13-12-2010

Mensen die zichzelf verdedigen tegen een overvaller of inbreker worden daarvoor in principe niet meer aangehouden. Dat heeft staatssecretaris Teeven van Veiligheid en Justitie vandaag bekend gemaakt tijdens een bijeenkomst over slachtoffers in de Sint Bavo kathedraal in Haarlem.

Voor slachtoffers van een overval of inbraak is het vaak bijzonder grievend wanneer zij door de politie worden aangehouden, nadat zij zich hebben verweerd tegen de inbreker of overvaller. Daarom zal het Openbaar Ministerie vanaf 1 januari 2011 in dergelijke situaties werken op basis van een nieuwe aanwijzing. Het blijft noodzakelijk dat politie en het Openbaar Ministerie bij een beroep op noodweer of noodweerecces volledig onderzoek doen naar de ware toedracht van het incident. Op basis van de nieuwe richtlijn zal echter terughoudend worden omgegaan met vrijheidsbenemende dwangmiddelen ten aanzien van het slachtoffer van de inbraak of overval. De

betrokkene kan in het belang van het onderzoek wel als verdachte met een bijzondere positie worden aangemerkt. Overigens is dat ook in het belang van de be-trokkene, die als verdachte recht heeft op bijstand van een advocaat en zich op het zwijgrecht kan beroepen.

De aanwijzing heeft betrekking op gevallen die zich afspelen in de eigen woning of het bedrijf waar de betrokkene werkt. Ook gevallen van straatroof kunnen onder de werking van de aanwijzing vallen. De aanwijzing is niet van toepassing op situaties waarbij het niet meteen duidelijk is wie het initiatief tot het geweld nam. Geweldsincidenten in bijvoorbeeld een uit-gaansgebied vallen daarom ook niet onder de nieuwe aanwijzing.

Bron:www.rijksoverheid.nl

Wetboek van Strafrecht

Art. 42

Niet strafbaar is hij die een feit begaat ter uitvoering van een wettelijk voorschrift.

11.7 Wettelijk voorschrift (art. 42 Sr)

Wie door het naleven van een wettelijke regel een strafbaar feit pleegt, is niet strafbaar. In zo'n geval kan de dader zich beroepen op de strafuitsluitingsgrond wettelijk voorschrift. Deze strafuitsluitingsgrond wil zeggen dat twee geschreven rechtsregels met elkaar botsen. Als een burger zich aan de ene rechtsregel houdt, overtreedt hij daarmee de andere rechtsregel. Dit soort situaties doet zich overigens maar weinig voor.

Toch een voorbeeld. Een deurwaarder die een huis ontruimt, is wettelijk verplicht om de goederen uit het huis aan de straat te zetten. Maar in veel gemeenten verbiedt de plaatselijke verordening het op straat zetten van spullen (behalve op de dag waarop het grofvuil wordt opgehaald). Dit is dus een voorbeeld van twee botsende rechtsregels. De deurwaarder die zich houdt aan zijn wettelijke plicht bij het ontruimen van een huis, overtreedt de plaatselijke verordening. De deurwaarder is echter niet strafbaar omdat hij een beroep kan doen op de strafuitsluitingsgrond wettelijk voorschrift.

Bij de strafuitsluitingsgrond wettelijk voorschrift botsen twee rechtsregels met elkaar. Wie zich aan een rechtsregel houdt en daarmee een andere rechtsregels overtreedt, is niet strafbaar.

Wetboek van Strafrecht

Art. 43 lid 1

1 Niet strafbaar is hij die een feit begaat ter uitvoering van een ambtelijk bevel, gegeven door het daartoe bevoegde gezag.

11.8 Ambtelijk bevel (art. 43 Sr)

De strafuitsluitingsgrond ambtelijk bevel gaat over de situatie waarin iemand een strafbaar feit pleegt omdat hij een ambtelijk bevel opvolgt.

Een voorbeeld van deze strafuitsluitingsgrond. Na een ongeval regelt een agent het verkeer. Hij maakt de bestuurders duidelijk dat zij zich niets aan moeten trekken van de verkeerslichten maar zijn aanwijzingen op moeten volgen. Toch ontvangt een bestuurder twee weken later een boete thuis voor door rood licht rijden op die plaats. De bestuurder hoeft deze boete niet te betalen omdat hij dit feit pleegde door het opvolgen van een ambtelijk bevel.

Een ambtelijk bevel is een bevel van het openbaar gezag, dit wil zeggen van een overheidsdienst die gezag bekleedt, zoals de politie, een boa of de officier van justitie. Voorwaarde voor deze rechtvaardigingsgrond is dat het ambtelijk bevel bevoegd is gegeven. Dit wil zeggen dat degene die het bevel gaf, dat ook mocht geven.

Wie een ambtelijk bevel opvolgt en daardoor een strafbaar feit pleegt is niet strafbaar.

Wetboek van Strafrecht

Art. 43 lid 2

2 Een onbevoegd gegeven ambtelijk bevel heft de strafbaarheid niet op, tenzij het door de ondergeschikte te goeder trouw als bevoegd gegeven werd beschouwd en de nakoming daarvan binnen de kring van zijn ondergeschiktheid was gelegen.

11.9 Onbevoegd gegeven ambtelijk bevel (art. 43 lid 2 Sr)

In de vorige paragraaf zagen we dat iemand niet strafbaar is als hij een bevoegd gegeven ambtelijk bevel opvolgt. Maar wat als, naar later blijkt, het bevel onbevoegd is gegeven? In principe is de dader dan gewoon strafbaar, zo stelt lid 2 van artikel 43 Sr. Onder bepaalde voorwaarden gaat de dader echter vrijuit.

De bestanddelen van lid 2 van artikel 43 Sr zijn:

- door een ondergeschikte;
- te goeder trouw beschouwd als bevoegd gegeven;
- binnen de kring van zijn ondergeschiktheid.

Door een ondergeschikte

De dader is een ondergeschikte van degene die het bevel gaf. Dit betekent dat de bevelgever zeggenschap heeft over degene die het bevel kreeg. Zo is de boa bijvoorbeeld ondergeschikte van zijn chef maar ook van de hulpofficier van justitie en de officier van justitie.

Te goeder trouw beschouwd als bevoegd gegeven

De ondergeschikte moet er te goeder trouw vanuit zijn gegaan dat de bevelgever bevoegd was om het bevel te geven. Anders gezegd: degene die het bevel kreeg, mocht er redelijkerwijs van uitgaan dat de bevelgever bevoegd was om het bevel te geven.

Dit bestanddeel wijst op de eigen verantwoordelijkheid van de ondergeschikte. Niet ieder bevel kan zomaar klakkeloos opgevolgd worden. Zou een hulpofficier van justitie bijvoorbeeld een boa de opdracht geven om een verdachte die niet wil bekennen, maar eens te stompen of te slaan, dan is dit duidelijk geen bevoegd gegeven bevel. De boa kan worden gestraft als hij dit bevel opvolgt. Hij kan zich niet beroepen op artikel 43 lid 2 Sr omdat hij had kunnen weten dat zijn chef niet bevoegd is om een dergelijk bevel te geven.

Een ander voorbeeld. Een boa doet mee aan een grootschalig onderzoek waarbij wel dertig collega's zijn betrokken. Hij krijgt van de hulpofficier van justitie de opdracht om samen met een collega een bepaalde verdachte aan te houden. Achteraf blijkt dat de hulpofficier van justitie niet bevoegd was om dit bevel te geven. Nu kan de boa zich waarschijnlijk wel beroepen op artikel 43 lid 2 Sr. Een boa die meewerkt aan zo'n grote zaak, kan onmogelijk zelf alles overzien. Als hij dan een opdracht krijgt die er 'normaal' uitziet en deze opdracht komt van een functionaris die (mede) de leiding heeft van dit onderzoek, dan mag de boa ervan uitgaan dat het om een bevoegd gegeven bevel gaat.